

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΔΕΚΑΤΟ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 21 Ιανουαρίου 2025, με την ακόλουθη σύνθεση: Ευαγγελία-Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Τμήματος, Νικόλαος Βόγκας και Ευθύμιος Καρβέλης, Σύμβουλοι, Ιωάννης Βάγιας και Σωτήριος Μπακέας, Πάρεδροι, οι οποίοι μετέχουν με συμβουλευτική γνώμη.

Γραμματέας: Μαρία Φορτσερά, υπάλληλος του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας: Παραστάθηκε η Αντεπίτροπος της Επικρατείας, Ευαγγελία Σεραφή, ως νόμιμη αναπληρώτρια του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας, ο οποίος είχε κώλυμα.

Για να δικάσει την από 14.01.2019 (ΑΒΔ/18.1.2019) έφεση και τους από 20.12.2024 (ΑΒΔ/20.12.2024) προσθέτους λόγους του, κατοίκου (οδός), με ΑΦΜ, ο οποίος παραστάθηκε μετά του πληρεξουσίου δικηγόρου του Αποστόλου Μαυραγάνη (ΑΜ ΔΣΑ ...)

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε δια δηλώσεως του άρθρου 231 παρ. 1 ν. 4700/2020 της Παρέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Αγγελικής Γκρίντζαλη.

Με την έφεση αυτή ζητείται η ακύρωση: **α)** της απόφασης ανάκτησης της Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης και Ταμείου Συνοχής και **β)** κάθε άλλης ρητής ή σιωπηρής προγενέστερης ή μεταγενέστερης συναφούς πράξης ή παράλειψης

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον πληρεξούσιο δικηγόρο του εκκαλούντος, ο οποίος αφού αναφέρθηκε στο δικόγραφο της έφεσης, το περιεχόμενο του οποίου ανέπτυξε και προφορικά, ζήτησε την παραδοχή της.

Την Αντεπίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία πρότεινε την απόρριψη της έφεσης.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 295 παρ. 2 του ν. 4700/2020, σε τηλεδιάσκεψη στις 14 Απριλίου 2025, με την παρουσία όλων των ανωτέρω μελών του.

Αφού άκουσε την εισήγηση του Συμβούλου Ευθυμίου Καρβέλη

Μελέτησε τα στοιχεία του φακέλου

Σκέφθηκε σύμφωνα με τον νόμο και αποφάσισε τα ακόλουθα :

1. Για την άσκηση της κρινόμενης έφεσης έχει καταβληθεί το 730211790955 0428 0045, δεσμευμένο και εξοφλημένο, ηλεκτρονικό παράβολο της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων, ποσού 154,77 ευρώ. Δοθέντος ότι κατά το χρόνο άσκησης της κρινόμενης έφεσης (18.1.2019) το παράβολο ανερχόταν σε 1% του αμφισβητούμενου ποσού, χωρίς προσαυξήσεις (εν προκειμένω 15.030,00 ευρώ), δηλαδή σε 150,30 ευρώ [αρ. 73 παρ. 1 και 3δ του ν. 4129/2013 (Α' 52), όπως τροποποιήθηκε με τα άρθρα 38 και 45 ν. 4446/2016 (Α' 240) από 23.1.2017] πρέπει να επιστραφεί στον εκκαλούντα το αχρεωστήτως καταβληθέν παράβολο ποσού 4,47 ευρώ, ανεξαρτήτως έκβασης της δίκης (ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1620/2023, 2050/2021).

2. Με την κρινόμενη έφεση και τους προσθέτους λόγους αυτής ζητείται η ακύρωση της/..... απόφασης της Ειδικής Γραμματέως Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και Ταμείου Συνοχής (ΤΣ), με την οποία επιβλήθηκε ανάκτηση, σε βάρος του εκκαλούντος, ποσού 15.030,00 ευρώ, πλέον τόκων 446,49 ευρώ. Το ανακτώμενο ποσό φέρεται ότι αποτελεί την α' ενδιάμεση δόση οικονομικής ενίσχυσης, που καταβλήθηκε στο πλαίσιο χρηματοδότησης επενδυτικού σχεδίου με δικαιούχο τον εκκαλούντα για την υλοποίηση της Πράξης με κωδικό ΟΠΣ 478296, που είχε ενταχθεί στο πρόγραμμα «Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων [ΜΜΕ] που δραστηριοποιούνται στους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, εμπορίου – υπηρεσιών», το οποίο εντάσσεται στο πλαίσιο των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΠΕΠ) και συγκεκριμένα του ΠΕΠ «Αττική» της περιόδου 2007-2013 και συγχρηματοδοτήθηκε από το ΕΤΠΑ και εθνικούς πόρους μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ). Η κρινόμενη έφεση απαραδέκτως στρέφεται και κατά κάθε άλλης ρητής ή σιωπηρής, προγενέστερης ή μεταγενέστερης συναφούς πράξης ή παράλειψης, καθόσον κατά τούτο είναι αόριστη και ανεπίδεκτη δικαστικής εκτίμησης (ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1176/2022, Τμ Ι 699/2021 κ.α.). Κατά τα

λοιπά η κρινόμενη έφεση και οι πρόσθετοι λόγοι αυτής, όπως υποστηρίζονται και αναπτύσσονται με το από 31.1.2025 νομίμως κατατεθέν υπόμνημα, έχουν ασκηθεί παραδεκτώς και, ως εκ τούτου, πρέπει να εξεταστούν ως προς τη βασιμότητά τους.

3. Το νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη χρηματοδοτική συνεισφορά του ΕΤΠΑ, κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων, όπως το Π.Ε.Π «Αττική», θεσπίζεται με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1083/2006 «περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής ...» (ΕΕ L 210 της 31.7.2006), όπως εξειδικεύεται με τον Κανονισμό (ΕΚ) 1828/2006 «για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του Κανονισμού (Ε.Κ.) αριθμ. 1083/2006 του Συμβουλίου ...» και συμπληρώνεται με τις ειδικές διατάξεις του Κανονισμού (ΕΚ) 1080/2006 «για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης ...». Ειδικότερα, θεσπίζεται ένα σύστημα χρηματοδοτήσεων που παρέχεται από το ΕΤΠΑ για την υλοποίηση έργων, τα οποία επιλέγονται με βάση συγκεκριμένα κριτήρια από την οικεία εθνική διαχειριστική αρχή (βλ. αρ. 2 παρ. 3 και 60 παρ. α Καν. 1083/2006) και τα οποία συμβάλουν στην υλοποίηση της αναπτυξιακής στρατηγικής που καθορίζεται μέσω του οικείου επιχειρησιακού προγράμματος, στο οποίο εντάσσονται (αρ. 2 παρ. 1 του Καν. 1083/2006). Επιτυγχάνεται με τον τρόπο αυτό η εκπλήρωση του ευρύτερου σκοπού του ΕΤΠΑ, που συνίσταται εν γένει στη διόρθωση των περιφερειακών ανισοτήτων στην Ένωση [βλ. το άρθρο 160 της ΣΕΚ (ήδη άρθρο 176 ΣΛΕΕ), ιδίως, αιτιολογικές σκέψεις 1 έως 3 και άρθρα 1 και 3 του Κανονισμού 1083/2006, καθώς και τα άρθρα 1 και 2 του Κανονισμού 1080/2006]. Την υλοποίηση των διαρθρωτικών αυτών έργων - πράξεων αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν, στις περιπτώσεις καθεστώτων ενίσχυσης δυνάμει του αρ. 107 της ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 87 της ΣΕΚ), όπως εν προκειμένω, οι «δικαιούχοι», που αποτελούν δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις που λαμβάνουν τη δημόσια ενίσχυση (αρ. 2 παρ. 4 του Καν. 1083/2006). Στο πλαίσιο αυτό, η υλοποίηση του σχεδίου της επένδυσης του «δικαιούχου» της χρηματοδότησης, που αποτελεί το φυσικό αντικείμενο της «πράξης», αποτελεί μια από τις ουσιώδεις δεσμεύσεις του δικαιούχου και, για τον λόγο αυτό, αποτελεί προϋπόθεση της ενωσιακής συνδρομής (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1440/2022, σκ. 67, Δ.Ε.Κ. αποφ. της 19ης Ιανουαρίου 2006, *Comunit  montana della Valnerina*, C-240/03 P, σκέψη 86, Διάταξη της 25ης Νοεμβρίου 2004, *Vela και Tecnagrind κατά Επιτροπής*, P-18/03 P, σκέψη 135). Για το λόγο αυτό, εξάλλου, αντικείμενο των ελέγχων που διεξάγονται για την υλοποίηση των «πράξεων» είναι, μεταξύ των άλλων, ότι η πράξη

υλοποιείται σύμφωνα με την απόφαση έγκρισης και πληροί οποιονδήποτε ισχύοντα όρο ως προς τη λειτουργικότητα και τη χρήση της ή σχετικά με τους επιδιωκόμενους σκοπούς, τα συγχρηματοδοτούμενα προϊόντα και υπηρεσίες έχουν παραδοθεί και οι δαπάνες που δηλώνουν οι δικαιούχοι στο πλαίσιο υλοποίησης του φυσικού αντικείμενου της «πράξης» είναι πραγματικές (αρ. 60 παρ. β, 61 παρ. βι και γ του Καν. 1083/2006, αρ. 13, 16, 22 Καν. 1828/2006, πρβ. ΔΕΕ απόφαση της 1^{ης} Οκτωβρίου 2020, LSEZ SIA «Elme Messer Metalurgs» κατά Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, στην υπόθεση C-743/18, σκ. 54).

Περαιτέρω, με το άνω νομικό πλαίσιο θεσπίζεται, μεταξύ άλλων, ένα αποκεντρωμένο σύστημα, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη έχουν την ευθύνη για την υλοποίηση, τη διαχείριση και τον έλεγχο των συγχρηματοδοτούμενων από τα ευρωπαϊκά κονδύλια πράξεων (βλ. αιτιολογική σκέψη 65 και άρθρα 12 και 70 του Καν. 1083/2006) έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα κονδύλια αυτά χρησιμοποιούνται κατά νόμιμο και ορθό τρόπο και σύμφωνα με την αρχή της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης (βλ. αιτιολογική σκέψη 28 και άρθρα 14 παρ. 1 και 60 εδ. πρώτο του Καν. 1083/2006). Επίσης προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, που διασφαλίζουν ότι τα συστήματα διαχείρισης και ελέγχου των επιχειρησιακών προγραμμάτων λειτουργούν ουσιαστικά και ότι «προλαμβάνουν, εντοπίζουν και διορθώνουν παρατυπίες και ανακτούν αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά (...) ανάλογα με την περίπτωση» (άρθρα 58 και 70 παρ. 1 του Καν. 1083/2006). Σε εθνικό επίπεδο, προς εκπλήρωση της ως άνω υποχρέωσης θέσπισης του αναγκαίου νομικού πλαισίου, εκδόθηκαν α) ο ν. 2362/1995 (Α' 247) «Περί Δημοσίου Λογιστικού, ελέγχου των δαπανών του Κράτους τους και άλλες διατάξεις» («Κεφάλαιο δέκατο πέμπτο Δοσοληψίες - Διαχείριση και έλεγχος κοινοτικών πόρων» άρθρα 96 έως 105 και ήδη όμοιου αντικείμενου διατάξεις των άρθρων 116 έως 124 του ν. 4270/2014 Α' 143) και β) ο ν. 3614/2007 «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007-2013» (Α' 267). Κατ' εξουσιοδότηση δε των ανωτέρω νόμων εκδόθηκε η 14053/ΕΥΣ1749/27.3.2008 «Υπουργική απόφαση συστήματος διαχείρισης» (στο εξής: ΥΠ.Α.ΣΥ.Δ.) του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών (Β' 540), όπως το κεφάλαιο Δ αυτής τροποποιήθηκε και κωδικοποιήθηκε με την 43804/ΕΥΘΥ 2041/7-9.9.2009 όμοια απόφαση (Β' 1957/2009) και αντικαταστάθηκε εκ νέου με το άρθρο μόνον της 5058/ΕΥΘΥ 138/2013 απόφασης του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων (Β' 292/2013).

Κατόπιν των ανωτέρω, όταν επιβεβαιωθεί η ύπαρξη παρατυπίας κατά την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενης Πράξης, τα κράτη μέλη οφείλουν να προβούν στις απαιτούμενες δημοσιονομικές διορθώσεις οι οποίες «συνίστανται στην ακύρωση του συνόλου ή μέρους της δημόσιας συνεισφοράς του επιχειρησιακού προγράμματος (βλ. άρθρο 98 παρ. 2 του Κανονισμού 1083/2006). Η αχρεωστήτως καταβληθείσα λόγω της επιβεβαιωθείσας παρατυπίας δημόσια συνεισφορά ανακτάται από αυτόν που την εισέπραξε (βλ. άρθρα 2 περ. 7, 70 παρ. 1 περ. β' του Κανονισμού και 26 παρ. 3 του ν. 3614/2007, ΔΕΕ 1.10.2020, C-743/18, σκ. 59 και 64 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Ορίζεται δε ως «παρατυπία» «κάθε παράβαση διάταξης του κοινοτικού-ενωσιακού δικαίου η οποία προκύπτει από πράξη ή παράλειψη οικονομικού φορέα και η οποία ζημιώνει ή ενδέχεται να ζημιώσει τον γενικό προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με τον καταλογισμό στον κοινοτικό προϋπολογισμό αδικαιολόγητης δαπάνης» (βλ. άρθρα 2 περ. 7 του Κανονισμού 1083/2006 και 1 περ. 6 του ν. 3614/2007). Η ύπαρξη παρατυπίας προϋποθέτει, μεταξύ άλλων (βλ. ΔΕΕ απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, LSEZ SIA Elme Messer Metalurgs κατά Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, C-743/18, σκ. 51 επ.), τη διαπίστωση παραβίασης του δικαίου της Ένωσης η δε παράβαση αυτή πρέπει να οφείλεται σε πράξη ή παράλειψη ενός «οικονομικού φορέα», δηλαδή οποιουδήποτε φυσικού ή νομικού προσώπου λαμβάνει μέρος στην υλοποίηση της συνδρομής των Ταμείων, με εξαίρεση τα κράτη μέλη κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας (βλ. για τον ορισμό του «οικονομικού φορέα» άρθρο 27 περ. α' του εκτελεστικού Κανονισμού 1828/2006). Εξάλλου, η υποχρέωση επιστροφής οφέλους που αποκτήθηκε αδικαιολογήτως μέσω παρατυπίας δεν συνιστά κύρωση, αλλά συνέπεια της διαπιστώσεως ότι δεν συνέτρεχαν οι αναγκαίες προϋποθέσεις για τη λήψη του οφέλους το οποίο απορρέει από την ενωσιακή ρύθμιση, οπότε θεωρείται ότι το όφελος αποκτήθηκε χωρίς νόμιμη αιτία (πρβ. ΕλΣυν Ολ. 2040/2020, σκ. 15, ΔΕΕ απόφαση της 26ης Μαΐου 2016, Județul Neamț και Județul Bacău, C-260/14 και C-261/14, σκέψη 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), κατά συνέπεια, η απόδειξη οιασδήποτε προθέσεως ή αμέλειας εκ μέρους του δικαιούχου δεν είναι αναγκαία για την στοιχειοθέτηση τέτοιας παρατυπίας (ΕλΣυν Ολ. 2040/2020, σκ. 15, 7413/2015, Τμ Ι 546/2020, σκ. 9, ΔΕΕ απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, LSEZ SIA Elme Messer Metalurgs κατά Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, C-743/18, σκ. 64-65). Στην έννοια δε της παρατυπίας εμπίπτει και κάθε παρέκκλιση από το πλέγμα των ενωσιακών και εθνικών ρυθμίσεων που διέπουν την επιλεξιμότητα συγκεκριμένης ενίσχυσης και, ειδικότερα,

των ρυθμίσεων εκείνων που θέτουν τους όρους από τους οποίους εξαρτήθηκε η χορήγησή της (ΣτΕ 865/2022 σκ.3), στους οποίους πρωτίστως συγκαταλέγεται η πραγματική εκτέλεση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της πράξης, στην υλοποίηση της οποίας απέβλεψε η ως άνω ενίσχυση.

4. Στην υπό κρίση υπόθεση από το σύνολο των στοιχείων του φακέλου προκύπτουν τα ακόλουθα: Ο εκκαλόν, δυνάμει του από 10.4.2013 εγγράφου ιδιωτικού συμφωνητικού, μεταξύ αυτού και του, ανέθεσε στον δεύτερο την αποκλειστική διαχείριση και υλοποίηση επιχειρηματικού σχεδίου, επ' ονόματι του ιδίου του εκκαλούντος, προκειμένου οι δαπάνες για την υλοποίησή του να χρηματοδοτηθούν μέσω προγράμματος δημόσιας οικονομικής ενίσχυσης του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ). Κατόπιν αυτών, με το από ημερομηνία ηλεκτρονικής υποβολής 16.5.2013 «ΕΝΤΥΠΟ ΥΠΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ», που συνομολογεί ότι υπέγραψε ο εκκαλόν, ζητήθηκε η ένταξη του εκκαλούντος στο πρόγραμμα «Ενίσχυση ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται στους τομείς μεταποίησης, τουρισμού, εμπορίου – υπηρεσιών» του ΠΕΠ «Αττική» της περιόδου 2007-2013 και η έγκριση της χρηματοδότησης του επενδυτικού του σχεδίου, για τον εκσυγχρονισμό της επιχείρησής του με αντικείμενο την παροχή υπηρεσιών ηχοληψίας και διοργάνωσης ψυχαγωγικών εκδηλώσεων, συνολικού προϋπολογισμού 105.808,16 ευρώ και επιλέξιμου προϋπολογισμού 100.000,00 ευρώ.

Το πρόγραμμα αυτό αποτελούσε μια ειδική κατηγορία πράξεων – έργων των ΠΕΠ «Αττική», «Μακεδονία - Θράκη», «Κρήτη και Νήσοι Αιγαίου» και «Θεσσαλία - Στερεά Ελλάδα -Ηπείρος», με στόχο τη συγκράτηση της παραγωγικής βάσης της Ελληνικής Οικονομίας και ιδιαίτερα του τομέα της Μεταποίησης, του Τουρισμού, της Παροχής Υπηρεσιών και του Εμπορίου σε συνθήκες ύφεσης, την ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας και της ανταγωνιστικότητας, ως βασικής επιλογής για την παραγωγική αναβάθμιση της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ποιότητα, περιβαλλοντική ευαισθησία, ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας και την ανάδειξη του επιχειρηματικού «πλεονεκτήματος» των περιφερειών της χώρας μέσω στοχευμένων ενεργειών ενίσχυσης ΜΜΕ στους εν λόγω τομείς και δραστηριότητες [βλ. και αρ. 1 και 2 της 1821/436 Α1/0020 - Α10/2013 (Β' 787) απόφασης του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Μεταφορών και Δικτύων «Εκχώρηση αρμοδιοτήτων για την κατηγορία πράξεων «Ενίσχυση Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους τομείς Μεταποίησης,

Τουρισμού, Εμπορίου - Υπηρεσιών» των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ στον Ενδιάμεσο Φορέα Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα (ΕΦΕΠΑΕ)»].

Ακολούθως, με την/30.10.2013 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας εγκρίθηκε η ένταξη της επιχείρησης του εκκαλούντος στο άνω πρόγραμμα χρηματοδότησης. Με το από ημερομηνία υποβολής 14.10.2014 «ΕΝΤΥΠΟ ΑΙΤΗΣΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΕΠΕΝΔΥΣΗΣ» που συνομολογεί, επίσης, ότι υπέγραψε ο εκκαλών, ζητήθηκε η τροποποίηση του φυσικού αντικειμένου, αίτημα το οποίο τελικά αποσύρθηκε, κατόπιν ενεργειών του Στη συνέχεια υποβλήθηκε το από 1.4.2015 νεότερο αίτημα για την τροποποίηση του φυσικού αντικειμένου της επένδυσης, χωρίς αλλαγή του επιλέξιμου προϋπολογισμού, το οποίο εγκρίθηκε με την/5.5.2015 απόφαση του «Ενδιάμεσου Φορέα Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (ΕΦΕΠΑΕ), στον οποίον είχε ανατεθεί η αρμοδιότητα διαχείρισης του προγράμματος [βλ. την 1821/436 Α1/0020 - Α10/2013 (Β' 787) μνημονεύομενη απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Μεταφορών και Δικτύων]. Με το .../21.10.2015 «ΕΝΤΥΠΟ ΑΙΤΗΣΗΣ ΕΝΔΙΑΜΕΣΗΣ ΕΠΑΛΗΘΕΥΣΗΣ – ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΔΑΠΑΝΩΝ» που συνομολογεί ότι υπέγραψε ο εκκαλών, ζητήθηκε η επαλήθευση της προόδου υλοποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της επένδυσης του εκκαλούντος, που αντιστοιχεί σε, έως τότε, αγορά μηχανημάτων και εξοπλισμού, αξίας 30.060,00 ευρώ που φέρεται ότι εξοφλήθηκε μέσω τραπεζικών εμβασμάτων του εκκαλούντος, στις 31.3.2014, στις 27.5.2014 και στις 21.9.2015. Κατόπιν διοικητικού ελέγχου του ΕΦΕΠΑΕ, ως Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, με την 3.12.2015 έκθεση ενδιάμεσης επαλήθευσης, πιστοποιήθηκε η, κατά τα ανωτέρω, πρόοδος του έργου και αποφασίστηκε η καταβολή της αναλογούσας στις έως τότε πραγματοποιηθείσες και πιστοποιηθείσες δαπάνες χρηματοδότησης, ύψους 15.030,00 ευρώ, την οποία ο εκκαλών δεν αμφισβητεί. Ο τελευταίος ισχυρίζεται ότι μόλις ενημερώθηκε για την εκταμίευσή της και την πίστωσή της στις 24.12.2025 άμεσα μετέφερε το ποσό των 13.000,00 ευρώ σε τραπεζικό λογαριασμό εταιρείας συμφερόντων του ..., ενώ το υπόλοιπο ποσό των 2.030,00 ευρώ το κατέβαλλε τοις μετρητοίς στον ίδιο (βλ. σελ. 13 και 18 της εφέσεως).

Κατόπιν της από 15.4.2016 αίτησης τελικής επαλήθευσης – πιστοποίησης δαπανών συνολικού ύψους 43.060,0 ευρώ για την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου του εκκαλούντος, εκδόθηκε η από 15.11.2016 οριστική έκθεση ελέγχου του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, σύμφωνα με την οποία, σε επιτόπιο έλεγχο που πραγματοποιήθηκε στον τόπο υλοποίησης της επένδυσης, δεν επιδείχθηκε το φυσικό αντικείμενο της επένδυσης, δεν διαπιστώθηκε η λειτουργία της επιχείρησης, διότι δεν υπήρχε η δυνατότητα πρόσβασης σε αυτή, αφού παρ' ότι ο δικαιούχος της ενίσχυσης ενημερώθηκε για την ακριβή ημερομηνία και ώρα διενέργειας του ελέγχου δεν παρευρέθηκε στο προκαθορισμένο ραντεβού. Σύμφωνα με τον έλεγχο «(...) το έργο οδηγείται σε απένταξη, διότι δεν δύναται να κριθεί ως ολοκληρωμένο και λειτουργικό και να πιστοποιηθεί το φυσικό και οικονομικό αντικείμενο της επένδυσης». Με το .../23.11.2016 έγγραφο του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, διαβιβάστηκε η άνω έκθεση ελέγχου στον εκκαλούντα, με την επισήμανση ότι παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία με τον εκκαλούντα και με το ίδιο έγγραφο κλήθηκε αυτός να επιστρέψει το ισόποσο της α' ενδιάμεσης δόσης που έλαβε, ύψους 15.030,00 ευρώ, συνεπεία της αδυναμίας πιστοποίησης πραγματοποίησης της επένδυσης. Σε συνέχεια των ανωτέρω εκδόθηκε αρχικά η/12.7.2018 απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, κατά της οποίας ο εκκαλών άσκησε την με ΑΒΔ .../2018 έφεσή του από το δικόγραφο της οποίας παραιτήθηκε (βλ. 756/2021 απόφ. Εβδόμου Τμ.ΕλΣυν.), στη συνέχεια δε εκδόθηκε, με ταυτόσημη αιτιολογία, η ήδη προσβαλλόμενη απόφαση ανάκτησης.

5. Με τον πρώτο πρόσθετο λόγο προβάλλεται ότι κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας δεν παρατίθεται στην προσβαλλόμενη απόφαση ούτε κοινοποιήθηκε στον εκκαλούντα η προβλεπόμενη στο άρθρου 13 παρ. 2 της ΥΠΑΣΥΔ εισήγηση προς τον διατάκτη για την ανάκτηση του φερόμενου ως αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, αφού η ως άνω εισήγηση παρατίθεται, όπως ρητά προβλέπεται στο ως άνω άρθρο, στη σχετική/12.7.2018 απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, η οποία κοινοποιήθηκε στον εκκαλούντα στις 18.7.2018. Εξάλλου ο τύπος που θεσπίζεται με τις διατάξεις του ως άνω άρθρου για τη διατύπωση εισήγησης προς τον αρμόδιο διατάκτη δεν συνδέεται με τη διασφάλιση κάποιου δικαιώματος του θιγόμενου από την απόφαση ανάκτησης, αλλά, αντιθέτως, αποτελεί μια εσωτερική διοικητική διαδικασία που στόχο έχει να διασφαλίσει τη γρήγορη και αποτελεσματική

προστασία του δημοσίου χρήματος με την άμεση κινητοποίηση του διατάκτη, στην περίπτωση που το διοικητικό όργανο που εκδίδει την απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης είναι διαφορετικό. Σε κάθε περίπτωση το διοικητικό όργανο που εξέδωσε την απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης και στη συνέχεια την προσβαλλόμενη απόφαση ανάκτησης είναι, εν προκειμένω, το ίδιο, ως εκ τούτου, η αίτηση για την αυτοτελή κοινοποίηση στον εκκαλούντα της προβλεπόμενης εισήγησης για την ανάκτηση, καθίσταται, εκ της φύσεώς της, αλυσιτελής.

6. Με τον δεύτερο πρόσθετο λόγο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη εκδόθηκε κατά παράβαση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης του εκκαλούντος. Με τον δε τέταρτο λόγο της κρινόμενης έφεσης, που πρέπει να συνεξεταστεί με τον δεύτερο πρόσθετο λόγο, προβάλλεται ότι ουδέποτε ενημερώθηκε ο ίδιος ο εκκαλών ατομικά για τις ελλείψεις του υποβληθέντος αιτήματος τελικής επαλήθευσης καθώς και για τη διενέργεια επιτόπιου ελέγχου που είχε προγραμματιστεί αρχικά στις 23.7.2016 και στη συνέχεια στις 9.9.2016, ενώ τα στοιχεία της ατομικής του επιχείρησης καθώς και το κινητό του τηλέφωνο ήταν γνωστά στον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης.

Κατά τη θέσπιση των σχετικών διαδικαστικών κανόνων από το εθνικό δίκαιο, στο πλαίσιο της δίωξης των παρατυπιών και επιβολής δημοσιονομικών διορθώσεων, επιβάλλεται η διασφάλιση, μεταξύ άλλων, και των δικαιωμάτων άμυνας του θιγόμενου. Στα θεμελιώδη δικαιώματα, που αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της έννομης τάξης της Ένωσης, περιλαμβάνεται και το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης, ως δικαίωμα άμυνας. Το δικαίωμα αυτό εγγυάται σε όλους τη δυνατότητα να καθιστούν γνωστή, λυσιτελώς και ουσιαστικώς, την άποψή τους κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας και πριν από την έκδοση οποιασδήποτε απόφασης που θα μπορούσε να επηρεάσει δυσμενώς τα συμφέροντά τους (πρβλ. αποφ. ΔΕΕ της 25.6.2020, C-14/19, σκ. 117, της 4.4.2019, C-558/17P, σκ. 53). Ο σεβασμός του προϋποθέτει ότι ο διοικούμενος γνωρίζει επαρκώς τα νομικά και πραγματικά δεδομένα, στα οποία στηρίζεται η διοικητική διαδικασία που ακολουθείται σε βάρος του και ότι παρέχεται σε αυτόν η δυνατότητα, στον κατάλληλο χρόνο, να προβάλει ισχυρισμούς που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ευνοϊκότερο μέτρο (πρβλ. ΕΣ Ολ. 747/2020, 1881, 1268/2019, Έβδομο Τμ. 391/2022, σκ. 15, αποφ. ΔΕΕ της 27.6.2013, C-93/12, σκ. 48, 9.6.2005, C-287/02, σκ. 37, κ.α.). Στο πλαίσιο αυτό, και σε συνδυασμό με την αρχή της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαίου της

Ένωσης, παρέχεται ένα περιθώριο εκτίμησης στο Δικαστήριο να αξιολογήσει την ύπαρξη ή μη ουσιώδους προσβολής του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης και, συνακόλουθα, τη λυσιτέλεια του σχετικώς προβαλλόμενου λόγου, σε συνάρτηση με τις ειδικές περιστάσεις κάθε συγκεκριμένης περίπτωσης, ιδίως με τη φύση της απόφασης, το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου αυτή εκδόθηκε και το πραγματικό της υπόβαθρο. Ειδικότερα, πλημμέλειες κατά τη διαδικασία κοινοποίησης της έκθεσης ελέγχου μετά του σχετικού πορίσματος και υποβολής αντιρρήσεων, επιδρούν στο κύρος της επιγενόμενης δημοσιονομικής διόρθωσης εφόσον κριθεί, ύστερα από συνεκτίμηση των νομικών και πραγματικών δεδομένων κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης, ότι έπληξαν ουσιωδώς το δικαίωμα άμυνας και προηγούμενης ακρόασης του ελεγχόμενου, υπό την έννοια ότι ο ελεγχόμενος περιήλθε σε κατάσταση πρακτικής αδυναμίας να προβάλει στον κατάλληλο χρόνο ισχυρισμούς που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε διαφορετική - ευνοϊκότερη κρίση τα αρμόδια για την επιβολή της ανάκτησης όργανα (βλ. αποφ. ΕλΣ Ολ. 704/2024, 1440/2022, 2478/2020, 747/2020, 2119/2020, 1038/2017, σκ. II Δ, 1794/2018, σκ. 30, πρβλ. ΔΕΕ C-383/2013 PPU, παρ. 32-34, 38). Στο πλαίσιο αυτό, με τις διατάξεις του κεφαλαίου Δ' της ΥΠΑΣΥΔ προβλέπεται, μεταξύ άλλων, πριν από την έκδοση δημοσιονομικής διόρθωσης η παροχή της δυνατότητας στον ελεγχόμενο να διατυπώσει εγγράφως τις αντιρρήσεις του εντός προθεσμίας δεκαπέντε ημερολογιακών (15) ημερών από την κοινοποίηση σε αυτόν της οικίας έκθεσης επιτόπιας επαλήθευσης. Ειδικότερα, με την κοινοποίηση στον ελεγχόμενο της έκθεσης ελέγχου και τη χορήγηση σ' αυτόν της προβλεπόμενης προθεσμίας για την υποβολή αντιρρήσεων, ικανοποιείται το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης αυτού.

Στην προκειμένη περίπτωση, όπως συνομολογεί ο εκκαλών (βλ. σελ. 8 της έφεσής του και σελ. 5 της από 3.8.2018 μηνύσεώς του με ΑΒΜ της Εισαγγελίας Πρωτοδικών Αθηνών Α18-1442) το καλοκαίρι του 2017, κατά την επίσκεψή του στην Ελληνική Αναπτυξιακή Εταιρεία (ΕΛΑΝΕΤ) που αποτελεί μέλος του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, κοινοποιήθηκαν σε αυτόν τα αποτελέσματα του ελέγχου για την επικείμενη απένταξή του από το πρόγραμμα και ενημερώθηκε αυτοπροσώπως για την πορεία της υποθέσεώς του. Περαιτέρω, με το/23.11.2016 έγγραφο του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης, με το οποίο διαβιβάστηκε η τελική έκθεση ελέγχου στον εκκαλούντα και ενημερώθηκε αυτός για την επιστροφή του ποσού της α' ενδιάμεσης δόσης, παρέχεται ενημέρωση προς αυτόν για το δικαίωμά του να υποβάλλει τις αντιρρήσεις του. Επομένως προκύπτει ότι ο εκκαλών, όπως και

ο ίδιος συνομολογεί, έλαβε γνώση των ελεγκτικών επαληθεύσεων και των απειλούμενων σε βάρος του συνεπειών σε χρόνο ικανό πριν την έκδοση της απόφασης δημοσιονομικής διόρθωσης και της απόφασης ανάκτησης, που του παρείχε τη δυνατότητα να υποβάλλει λυσιτελώς τους αμυντικούς του ισχυρισμούς, πράγμα το οποίο δεν έκανε. Σε κάθε περίπτωση, δοθέντος ότι στην έκθεση ελέγχου αναφέρεται ότι δεν κατέστη δυνατή η επικοινωνία με τον εκκαλούντα, μπορούσε αυτός και στο χρονικό αυτό σημείο, να ζητήσει, λυσιτελώς, να πραγματοποιηθεί επανέλεγχος της επιχείρησής του, επαναλαμβάνοντας ο ίδιος το αίτημά του προς τον Φορέα Διαχείρισης για την διενέργεια της τελικής επαλήθευσης, κάτι το οποίο δεν έπραξε. Συνεπώς, δεν στοιχειοθετείται εν προκειμένω παραβίαση του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης του εκκαλούντος και ο προβαλλόμενος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος.

7. Με τον τρίτο πρόσθετο λόγο προβάλλεται ότι η προσβαλλόμενη φέρει μη νόμιμη αιτιολογία, διότι δεν έλαβε υπ' όψη τυχόν συνυπόχρεα πρόσωπα, όπως ο, που βαρύνεται αποκλειστικά με την ευθύνη της μη επιλεξιμότητας των δαπανών της α' ενδιάμεσης δόσης.

Στον Κανονισμό 2988/1995 του Συμβουλίου (L 312 της 23/12/1995) «σχετικά με την προστασία των οικονομικών συμφερόντων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», που αποτελεί κανονιστικό συμπλήρωμα και ερμηνευτικό εργαλείο τόσο των τομεακών Κανονισμών, όσο και των εθνικών ρυθμίσεων που θεσπίζονται σε εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου (βλ. απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2014, Somvaio κατά Staatssecretaris van Veiligheid en Justitie, C- 599/13 σκ. 37, της 4ης Οκτωβρίου 2012, ED & F Man Alcohols Ltd κατά Office national interprofessionnel des fruits κλπ, C- 669/11 σκ. 45 κ.α.) προβλέπεται, στο άρθρο 7, ότι τα διοικητικά μέτρα, όπως είναι η απόφαση ανάκτησης, μπορεί να επιβάλλονται επιπρόσθετα και στα πρόσωπα που έχουν συμπράξει στην πραγμάτωση της παρατυπίας, καθώς και σε εκείνα που φέρουν την ευθύνη για την παρατυπία ή όφειλαν να αποτρέψουν τη διάπραξή της. Σε εθνικό επίπεδο το αρ. 13 παρ. 2 της ΥΠΑΣΥΔ προβλέπει ότι στην απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης, στην περίπτωση που προβλέπεται ανάκτηση, παρατίθενται, εκτός των άλλων «(α) Ο φορέας ή οι φορείς (φυσικά ή νομικά πρόσωπα (ΝΠΙΔ, ΝΠΔΔ)) από τους οποίους αναζητούνται τα αχρεωστήτως ή παρανόμως καταβληθέντα ποσά, καθώς και τα τυχόν συνυπόχρεα αυτών πρόσωπα». Ο καταλογισμός, όλων όσοι συνέβαλαν στην διάπραξη της παρατυπίας και, κατ' επέκταση, στην αχρεώστητη καταβολή της χρηματοδότησης, συμβάλλει στην

αποτελεσματική προστασία του δημοσίου χρήματος με τη διεύρυνση των υπόχρεων οφειλετών (βλ. ΔΕΕ απόφαση της 29ης.2.2024, C-437/2022, της 4ης.10.2024 C-721/2022) και δεν έχει σκοπό να παράσχει δικαιώματα στους θιγόμενους από το μέτρο της ανάκτησης. Υπό το πρίσμα αυτό, σε περίπτωση που η παράλειψη συγκαταλογισμού όλων των συνυπόχρεων αποτελούσε λόγο ακύρωσης της απόφασης ανάκτησης, αυτό θα είχε το αντίστροφο από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και θα οδηγούσε σε στέρηση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των μνημονευόμενων διατάξεων (πρβλ.. απόφαση του Πρωτοδικείου T-199/99, Sgaravatti Mediterranea Srl, σκ. 45). Σε κάθε περίπτωση, η ευθύνη κάθε εμπλεκόμενου στη διάπραξη της παρατυπίας είναι αυτοτελής και ανεξάρτητη των λοιπών, καθώς η δημοσιολογιστική ευθύνη αναφέρεται στις σχέσεις ενός εκάστου έναντι του Δημοσίου για την αποκατάσταση του ελλείμματος που προξενήθηκε από την αχρεώστητη καταβολή και δεν αφορά (καθ' όσον δεν αποτελεί αντικείμενο της οικείας δίκης) την αναγωγική ευθύνη στις σχέσεις μεταξύ των μερών και την υποχρέωση καταλογισμού όλων των ευθυνομένων (πρβ. Ελ.Συν Ολ. 2014/2020, σκ. 18, Πρ. ΓενΣυν Ολ. Ελ.Συν. 16.6.2010). Πρέπει, επομένως, ο προβαλλόμενος λόγος να απορριφθεί ως αβάσιμος.

8. Με το πρώτο σκέλος του πρώτου λόγου της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι η μη επιλεξιμότητα των δαπανών για τις οποίες καταβλήθηκε η α' ενδιάμεση δόση, ύψους 15.030,00 ευρώ, δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα του ιδίου του εκκαλούντος, αλλά προκλήθηκε με αποκλειστική υπαιτιότητα του προμηθευτή του

Με την/7.11.2022 αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση του Γ' Τριμελούς Εφετείου Πλημμελημάτων Αθηνών - η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 4700/2020, δεσμεύει το Ελεγκτικό Συνέδριο αποκλειστικά και μόνο ως προς τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά στα οποία θεμελιώνεται η ενοχή του δράστη και επ' ουδενί ως προς την εν γένει εκτίμηση των αποδεικτικών μέσων και τη μόρφωση αυτοτελούς δικανικής πεποίθησης ως προς τα λοιπά πραγματικά περιστατικά και την υπαγωγή τους στους εφαρμοστέους για την επίλυση της διαφοράς κανόνες δικαίου (ΕλΣυν Ολ. 599/2021, 1999/2020) – έγιναν δεκτά, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα : «(...) Περί το έτος 2013, ο κατηγορούμενος γνωρίστηκε με τον εγκαλούντα, ηχολήπτη, ο οποίος αναζητούσε εργασία και του πρότεινε να συνεργαστούν ώστε ο εγκαλών να τύχει επιχορήγησης προγράμματος ΕΣΠΑ για την αγορά οπτικοακουστικών μηχανημάτων, τα οποία προμηθευόταν από εταιρεία συμφερόντων του (κατηγορουμένου). Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, το 50%

έπρεπε να καταβληθεί από ίδια κεφάλαια του αιτούντος την επιδότηση. Οι αρχικοί δισταγμοί του εγκαλούντος που συνίσταντο στην οικονομική του αδυναμία να καλύψει εξ ιδίων κεφαλαίων το απαιτούμενο από το ως άνω πρόγραμμα ποσό της επένδυσης, ανερχόμενο, όπως προαναφέρθηκε, στο 50% αυτής κάμφθηκαν από τις υποσχέσεις του κατηγορουμένου ότι θα του δανείσει το σχετικό ποσό κατά το αρχικό στάδιο της ένταξης και το οποίο θα επέστρεφε άτοκα σε μεταγενέστερο στάδιο, όταν θα είχε την δυνατότητα από τα έσοδα που θα αποκόμιζε από την επένδυσή του. Πράγματι ο εγκαλών, ο οποίος δεν γνώριζε τις σχετικές διαδικασίες ένταξης στα εν λόγω προγράμματα, συναίνεσε και έδωσε εντολή στον τελευταίο να ξεκινήσει τις διαδικασίες υπαγωγής του στο ΕΣΠΑ κατά τα συμφωνηθέντα τους. Στο πλαίσιο αυτό, ο κατηγορούμενος προέβη, το Μάιο του 2013, σε ενέργειες ένταξης του εγκαλούντος στο σχετικό πρόγραμμα, υποβάλλοντας πρόταση στο όνομα του τελευταίου. Στη συνέχεια, περίπου ένα έτος αργότερα, τους μήνες Μάρτιο και Μάιο του 2014 ο κατηγορούμενος παρέδωσε στον εγκαλούντα, ως δάνειο τα ποσά των 15.000 και 15.000 ευρώ αντίστοιχα, τα οποία κατατέθηκαν αυθημερόν από τον τελευταίο, καθ' υπόδειξη του κατηγορουμένου, σε τραπεζικό λογαριασμό της εταιρείας με την επωνυμία «.....», με έδρα στην Αγγλία, της οποίας όπως προαναφέρθηκε, νόμιμος εκπρόσωπος και Διευθύνων Σύμβουλος είναι ο κατηγορούμενος, για την αγορά από αυτήν των μηχανημάτων (οπτικοακουστικών μέσων). Έτσι με αυτό το τρόπο καλύφθηκε η τεθείσα από το ΕΣΠΑ προϋπόθεση της καταβολής εξ ιδίων κεφαλαίων του 50% της επένδυσης. Λίγους μήνες αργότερα ο κατηγορούμενος υπέβαλε στο ΕΣΠΑ αίτηση αλλαγής φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της επένδυσης, η οποία υπεγράφη από τον εγκαλούντα, πλην όμως, επειδή ζητήθηκαν από την διαχειρίστρια του προγράμματος εταιρεία διάφορα επιπλέον στοιχεία, ο κατηγορούμενος αιτήθηκε την ακύρωση της αλλαγής φυσικού και οικονομικού αντικειμένου, όπως και έγινε. Στην συνέχεια, ωστόσο, την 1η Απριλίου 2015 ο κατηγορούμενος, χωρίς να έχει σχετική εντολή προς τούτο από τον εγκαλούντα, προέβη εκ νέου σε αλλαγή φυσικού και οικονομικού αντικειμένου της επένδυσης με την υποβολή αίτησης στην οποία είχε πλαστογραφήσει την υπογραφή του εγκαλούντος. Κατά το μήνα Δεκέμβριο 2015 ο κατηγορούμενος παρέστησε ψευδώς, τελώντας σε γνώση του ψεύδους, προς τον άνω εγκαλούντα ότι ως επιχειρηματίας έχει μεγάλη οικονομική δραστηριότητα και είναι φερέγγυος και ότι έχει τη δυνατότητα να εκταμιεύσει τελικά υπέρ του (εγκαλούντος) την ως άνω επιδότηση του προγράμματος ΕΣΠΑ. Έτσι, κατόπιν των ανωτέρω, στις 03-12-2015 υποβλήθηκε από

τον κατηγορούμενο για λογαριασμό του εγκαλούντος σχετική αίτηση, μετά δε την διοικητική επαλήθευση και πιστοποίηση των δαπανών, εγκρίθηκε από την ΕΛΑΝΕΤ η επιχορήγηση ποσού 15.030 ευρώ, το οποίο εκταμιεύτηκε στις 24-12-2015 και από το οποίο (ποσό) 13.000 ευρώ μεταφέρθηκαν από τον εγκαλούντα στον λογαριασμό της άνω αγγλικής εταιρείας στις 30-12-2015 και 2.000 ευρώ καταβλήθηκαν αυθημερόν στον κατηγορούμενο για την αγορά των μηχανημάτων. Ο κατηγορούμενος για την ολοκλήρωση της διαδικασίας προέβη και στην έκδοση των υπ' αριθμ./21-12-2015 και/31-12-20215 τιμολογίων πώλησης προϊόντων (οπτικοακουστικών και ηλεκτρονικών ειδών) από την εταιρεία του, «.....», ποσού ποσού 29.300 και 13.670 ευρώ αντίστοιχα, τα οποία εντούτοις, ουδέποτε (ειδη – μηχανήματα) παραδόθηκαν στον εγκαλούντα.

Περαιτέρω, έπρεπε να επακολουθήσει η παράδοση των μηχανημάτων στον εγκαλούντα, στην συνέχεια η διενέργεια πραγματικού επιτόπιου ελέγχου από την διαχειρίστρια του προγράμματος εταιρεία για την παράδοση των μηχανημάτων και τέλος η εκταμίευση της δεύτερης δόσης της επιχορήγησης. Πλην όμως, ενώ ουδεμία παράδοση μηχανημάτων είχε πραγματοποιηθεί, παρά τις σχετικές οχλήσεις του εγκαλούντος, τον οποίο ο κατηγορούμενος καθιστούσε με διάφορες δικαιολογίες, τις οποίες αυτός, (εγκαλών) πίστευε, λόγω της εμπιστοσύνης που έτρεφε προς το πρόσωπό του (κατηγορούμενος), ο τελευταίος (κατηγορούμενος) προέβη σε ηλεκτρονική υποβολή της από 15-04-2016 αίτησης τελικής επαλήθευσης – πιστοποίησης δαπανών, όπου έθεσε, άνευ εντολής ή επιγενόμενης έγκρισης, την υπογραφή του εγκαλούντος. Όταν δε οι αρμόδιοι υπάλληλοι της ζήτησαν να προβούν σε επιτόπιο έλεγχο για την διαπίστωση της πραγματικής λειτουργίας της επιχείρησης του εγκαλούντος, προκειμένου να ολοκληρωθεί πλήρως η διαδικασία, ο κατηγορούμενος, ο οποίος και μόνος διεκπεραίωνε όλες τις διαδικασίες με τον ως άνω φορέα, αφενός επιχείρησε να κωλυσιεργήσει τον έλεγχο αιτούμενος αλλαγή ημερομηνίας ελέγχου και αφετέρου ουδέποτε ειδοποίησε σχετικά τον εγκαλούντα για την ημερομηνία ελέγχου με αποτέλεσμα να διαπιστωθεί εντέλει η ανυπαρξία λειτουργίας της επιχείρησης του εγκαλούντος και να απενταχθεί αυτός το έτος 2017, από το πρόγραμμα υποχρεούμενος να αποδώσει στον φορέα το ως άνω καταβληθέν ποσό της επιδότησης, από το οποίο όμως (ποσό) 15.000 ευρώ είχε εισπράξει ο κατηγορούμενος.

Περαιτέρω, αποδείχθηκε ότι στην πρώτη φάση του προγράμματος, ο οποίος προηγείται της έγκρισης της επιχορήγησης και της εκταμίευσης του ποσού της

πρώτης δόσης αυτής, περιλαμβάνει το μεν την καταβολή του 50% της επένδυσης εξ ιδίων κεφαλαίων, το δε την προσκόμιση των τιμολογίων. Δεν απαιτείται όμως, να προσκομίζονται και τα σχετικά δελτία αποστολής και μεταφοράς ή δελτία παράδοσης και παραλαβής των εμπορευμάτων από τον αιτούντα την επιδότηση. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος παρέστησε ψευδώς στον εγκαλούντα ότι είναι φερέγγυος και έμπειρος επιχειρηματίας/επαγγελματίας προκειμένου να τον πείσει ότι τελικά είχε τη δυνατότητα να εκταμιεύσει υπερ του την επιδότηση από το πρόγραμμα ΕΣΠΑ, εκδίδοντας τα δυο ανωτέρω εικονικά τιμολόγια και πετυχαίνοντας την εκταμίευση του ποσού της επιχορήγησης, το οποίο παραδόθηκε στην εταιρία συμφερόντων του ίδιου (του κατηγορούμενου), ενώ ο εγκαλών ουδέποτε παρέλαβε τα μηχανήματα, τα οποία ο κατηγορούμενος εξ αρχής δεν είχε σκοπό να του παραδώσει, όπως δεν είχε σκοπό να τον εντάξει πραγματικά στο πρόγραμμα ώστε να λειτουργήσει κανονικά η επιχείρησή του (εγκαλούντος), προβλέποντας αυτός (ο κατηγορούμενος) αποκλειστικά και μόνο στο ποσό της επιχορήγησης, ενώ ο εγκαλών ζημιώθηκε κατά το ως άνω ποσό, την επιστροφή του οποίου ζητά η από τον ίδιο, ως υπόχρεο.

Εξάλλου, ο κατηγορούμενος προκειμένου να ολοκληρώσει τις διαδικασίες δήθεν ένταξης του εγκαλούντος στο ΕΣΠΑ ώστε να επιτύχει την εκταμίευση του ποσού, προέβη σε πλαστογράφηση των υπογραφών του τελευταίου, κατά τα ως άνω αναφερόμενα. Ο δε ισχυρισμός του κατηγορουμένου ότι τα μηχανήματα παραδόθηκαν, δεν κρίνεται πειστικός και δεν αποδείχθηκε από κανένα αξιόπιστο στοιχείο και δη από δελτία αποστολής και παραλαβής των δήθεν αγορασθέντων μηχανημάτων, ενώ ωσαύτως δεν εξηγήθηκε πειστικά η θέση της υπογραφής του εγκαλούντος, εν αγνοία αυτού, σε δύο αιτήσεις προς την ELANET, από τη στιγμή που την όλη διαδικασία διεκπεραίωσε ο ίδιος ο κατηγορούμενος και ουδείς άλλος είχε πρόσβαση, με οποιονδήποτε τρόπο, στα απαιτούμενα έγγραφα. Κατ' ακολουθία των ανωτέρω πρέπει ο κατηγορούμενος να κηρυχθεί ένοχος των αποδιδόμενων σε αυτόν πράξεων.(...)». Κατόπιν των ανωτέρω ο κηρύχθηκε ένοχος ως εξής : «για τις πράξεις α) της πλαστογραφίας μετά χρήσεως κατ' εξακολούθηση και β) της απάτης του ότι : Στην Αθήνα (...) Α) Την 1.4.2015 και 15.4.2016 με περισσότερες πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση του ιδίου εγκλήματος κατήρτισε έγγραφο με σκοπό να παραπλανήσει με τη χρήση του άλλων σχετικά με γεγονός που μπορούσε να έχει έννομες συνέπειες. Συγκεκριμένα ενεργώντας με πρόθεση έθεσε επί κατατεθέντος ηλεκτρονικά, εντύπου αίτησης αλλαγής Φ.Ο.Α. και επαλήθευσης πιστοποίησης

δαπανών υπογραφικό σκαρίφημα της υπογραφής του εγκαλούντα με σκοπό να παραπλανήσει κάθε τρίτο σχετικά με το γεγονός ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις ένταξής του στο πρόγραμμα ΕΣΠΑ και εγκριθεί επιδότηση ύψους 15.030,0 ευρώ, καταθέτοντας δε αυτά προς την ΕΛΑΝΕΤ, εκταμιεύθηκε το ποσό των 15.030,0 ευρώ.

β) Το Δεκέμβριο του έτους 2015 σκοπεύοντας να αποκομίσει ο ίδιος παράνομο περιουσιακό όφελος με αντίστοιχη βλάβη ξένης περιουσίας έβλαψε ξένη περιουσία, πείθοντας κάποιον σε πράξη, με την εν γνώσει του παράσταση ψευδών γεγονότων ως αληθινών. Συγκεκριμένα έχοντας την ιδιότητα του νομίμου εκπροσώπου της εταιρείας με την επωνυμία «...» παρέστησε ψευδώς και τελώντας σε γνώση του ψεύδους προς τον εγκαλούντα (...) ότι είναι επιχειρηματίας με μεγάλη οικονομική δραστηριότητα και φερέγγυος και ότι είχε τη δυνατότητα να εκταμιεύσει υπέρ του επιδότηση προγράμματος ΕΣΠΑ (...) εκδίδοντας τα .../2015 και .../2015 τιμολόγια πώλησης οπτικοακουστικών και ηλεκτρονικών ειδών της εταιρείας με την επωνυμία «...» και έπεισε τον εγκαλούντα να καταβάλλει συνολικά το ποσό των 15.000,0 ευρώ με σκοπό να του παραδώσει τα ανωτέρω προϊόντα τα οποία τελικά δεν τα παρέδωσε.».

Ενόψει των προεκτεθέντων, ο λόγος περί έλλειψης υπαιτιότητας του εκκαλούντος είναι απορριπτέος ως ερειδόμενος επί εσφαλμένης νομικής προϋπόθεσης και αλυσιτελής δοθέντος ότι η συνδρομή πταίσματος δεν προϋποτίθεται για τη στοιχειοθέτηση της παρατυπίας. Ωστόσο, ενόψει των ιστορούμενων στην κρινόμενη έφεση, ο προβαλλόμενος λόγος πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της αιτιώδους σχέσης μεταξύ «πράξεων ή παραλείψεων» του εκκαλούντος και της παραβιάσεως των ενωσιακών κανόνων και δη υπό το πρίσμα της συνδρομής λόγων «ανωτέρας βίας». Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο τήρησης της αρχής της αναλογικότητας, ο δικαιούχος απαλλάσσεται της υποχρέωσης επιστροφής της ενίσχυσης, εφόσον αποδεικνύει ότι η συν τελεσθείσα παράβαση οφείλεται σε ανωτέρα βία, δηλαδή σε γεγονότα ξένα προς τη βούλησή του, ασυνήθη και απρόβλεπτα (αντικειμενικό στοιχείο), οι συνέπειες των οποίων δεν μπορούσαν να αποφευχθούν με όση επιμέλεια και αν είχε καταβληθεί (υποκειμενικό στοιχείο) (ΕλΣυν 1178/2022, σκ. 9 και εκεί νομολογία).

Πράξεις, έστω και δόλιες αντισυμβαλλομένων του δικαιούχου, κατά κανόνα τουλάχιστον, εμπίπτουν στους συνήθεις επιχειρηματικούς κινδύνους που αναλαμβάνει ο επιχειρηματίας και δε θεωρούνται ότι είναι ανεξάρτητες από τη βούλησή του, δεδομένο ότι εναπόκειται σε αυτόν να επιλέξει προσεκτικά τα πρόσωπα

με τα οποία συναλλάσσεται και να τους δεσμεύει επαρκώς με τη σύμβαση, ώστε να τηρούν τους συμβατικούς όρους. Πέραν αυτού, αναφορικά με το υποκειμενικό στοιχείο, ο δικαιούχος οφείλει να επιβλέπει προσεκτικά την εξέλιξη των υποθέσεών του και να αντιδρά άμεσα όταν διαπιστώνει παρεκκλίσεις, αναζητώντας άλλους προμηθευτές και επιδεικνύοντας τη δέουσα επιμέλεια ώστε να τηρεί τις ανειλημμένες υποχρεώσεις του και τις προθεσμίες που προβλέπονται από τις σχετικές ρυθμίσεις (πρβλ. Ανακοίνωση C(88) 1696 της Επιτροπής, κεφ. I, ΔΕΚ απόφαση της 22.1.1986, C-266/1984, της 27.10.1987, C 109/1986, ΠρΓΕ της 15.7.2010, C-367/2009, σκ. 65, ΕλΣυν Τμ Έβδομο 1362/2023, σκ. 7 επ., 1620/2023, σκ. 37 επ. κ.α.).

Στην προκειμένη περίπτωση, δεν τίθεται ζήτημα αμφισβήτησης της εκουσίας ένταξης του εκκαλούντος στο καθεστώς χρηματοδότησης. Κατά συνέπεια δεν τίθεται και ζήτημα αμφισβήτησης της ανάληψης εκ μέρους του της θεμελιώδους υποχρέωσης του να υλοποιήσει το χρηματοδοτούμενο έργο, βελτιώνοντας την επιχειρηματική του δραστηριότητα μέσω της αξιοποίησης του προμηθευόμενου εξοπλισμού και συμβάλλοντας με τον τρόπο αυτό στους διαρθρωτικούς στόχους του προγράμματος. Αντιθέτως, όπως συνομολογεί και ο εκκαλών, ηθελημένα και με δικές του ενέργειες υπέβαλε στις 16.5.2013 την πρότασή του για ένταξη στο πρόγραμμα και στις 21.10.2015 την αίτησή του για την πιστοποίηση της προόδου υλοποίησης του έργου, προκειμένου να λάβει την αναλογούσα στις έως τότε πραγματοποιηθείσες δαπάνες χρηματοδότηση. Με τον τρόπο αυτό κατέστη «δικαιούχος» της ενίσχυσης και υπόχρεος για την υλοποίηση του φυσικού αντικείμενου σύμφωνα με την απόφαση ένταξης. Το γεγονός ότι στις 1.4.2015 ο ... υπέβαλλε αίτημα τροποποίησης του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου της πράξης, πλαστογραφώντας την υπογραφή του εκκαλούντος με σκοπό να παραπλανήσει το Φορέα Διαχείρισης του προγράμματος και κάθε τρίτο, δεν αναιρεί το γεγονός ότι, στη συνέχεια, ο ίδιος ο εκκαλών υπέβαλλε στις 21.10.2015 αίτημα για να πιστοποιηθεί η έως τότε πρόοδος του έργου, ζητώντας και επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα την έγκριση και καταβολή της α' ενδιάμεσης δόσης της χρηματοδότησης.

Εξάλλου, η πλαστότητα της από 15.4.2016 αίτησης τελικής επαλήθευσης, που υπέβαλλε ο ..., δεν αναιρεί το γεγονός ότι έως τότε ο εκκαλών δεν είχε υλοποιήσει, ως όφειλε, το ανειλημμένο απ' αυτόν έργο. Τούτο διότι, και ελλείψει της αίτησης αυτής για τη διενέργεια της τελικής επαλήθευσης, δεν αναιρείται το γεγονός ότι ο εκκαλών τρία (3) περίπου έτη μετά την ένταξη του στο πρόγραμμα δεν είχε υλοποιήσει, ούτε κατ' ελάχιστο, το φυσικό αντικείμενο της πράξης που είχε

αναλάβει, ούτε άλλωστε υποστηρίζει ότι το υλοποίησε, έστω, στη συνέχεια. Συνεπώς, στοιχειοθετείται παράλειψη που ανάγεται στη σφαίρα ευθύνης του ως προς την αθέτηση της υποχρέωσής του να υλοποιήσει το φυσικό αντικείμενο του έργου που είχε αναλάβει, απορριπτομένων των ισχυρισμών του ως αβασίμων. Επιπλέον, όσον αφορά στη σχέση του με τον ... δεν προκύπτει ούτε ο εκκαλών προβάλλει ότι προέβη σε συγκεκριμένες ενέργειες προκειμένου να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του ως «δικαιούχος» της χρηματοδότησης, όπως να βρει έγκαιρα άλλους προμηθευτές, ή να επιχειρήσει να δεσμεύσει ή έστω να υποχρεώσει τον αντισυμβαλλόμενο του δικαστικά ή με άλλον νόμιμο και αποτελεσματικό πάντως τρόπο στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών του για την παράδοση του εξοπλισμού που είχε παραγγείλει. Η δε ασκηθείσα από 27.9.2018 (ΓΑΚ .../ΕΑΚ .../2018) αγωγή του ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, καθώς και η υποβληθείσα στις 3.8.2018 μήνυσή του, πέραν από καθυστερημένες, συνιστούν, εν τέλει, ενέργειες με στόχο την, εκ των υστέρων, αποκατάσταση του εκκαλούντος και δε σχετίζονται με ενέργειες που διασφαλίζουν την έγκαιρη ολοκλήρωση του αναληφθέντος έργου, ή έστω την αποτελεσματική συμμόρφωση του ... στην εκπλήρωση των υποχρεώσεών του για την παράδοση του εξοπλισμού που υποσχέθηκε ότι θα προμηθεύσει στον εκκαλούντα. Σε κάθε περίπτωση η διάψευση της εμπιστοσύνης που επέδειξε ο εκκαλών στον ..., ή τυχόν δόλιες ενέργειες του τελευταίου, υπό τις παρούσες περιστάσεις, δεν μπορούν να θεμελιώσουν, είτε ως προς το αντικειμενικό, είτε ως προς το υποκειμενικό στοιχείο, «ανωτέρα βία», υπό την έννοια που προεκτέθηκε. Συνεπώς, ο προβαλλόμενος λόγος πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμος στο σύνολό του.

9. Με τον τρίτο λόγο της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι ανατιολόγητα και εσφαλμένα η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρει ότι η επικοινωνία τελείτο μεταξύ του Ενδιάμεσου Φορέα Διαχείρισης και του ιδίου του εκκαλούντος, διότι ουδέποτε ο ίδιος ο εκκαλών επικοινωνήσε, ενώ η όποια επικοινωνία με τον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης πραγματοποιούνταν αποκλειστικά με τον Κατόπιν όσων προαναφέρθηκαν, ο λόγος αυτός αλυσιτελώς προβάλλεται διότι η όποια έλλειψη επικοινωνίας δεν δύναται να κλονίσει τη στοιχειοθέτηση της παρατυπίας, που συνίσταται στο γεγονός ότι δεν υλοποιήθηκε το φυσικό αντικείμενο του έργου και ματαιώθηκε ο σκοπός της χρηματοδότησης που καταβλήθηκε στον εκκαλούντα. Σε κάθε περίπτωση η υποχρέωση πληροφόρησης για την οικονομική και φυσική πρόοδο του έργου βαρύνει κατά νόμο το δικαιούχο της ενίσχυσης (αρ. 21 παρ. 3 ν. 3614/2007).

10. Με το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου της κρινόμενης έφεσης προβάλλεται ότι το ποσό της α' ενδιάμεσης δόσης της χρηματοδότησης δεν βρίσκεται στην κατοχή του εκκαλούντος, διότι ήδη από 30.12.2015, άμεσα από την πίστωσή του που έγινε στις 24.12.2015, το κατέβαλε ο ίδιος ο εκκαλών στον και σε εταιρεία συμφερόντων του δεύτερου και, συνεπώς, η καταλογιστική απόφαση πρέπει να στραφεί κατά του τελευταίου. Ο λόγος αυτός αλυσιτελώς προβάλλεται διότι ο πλουτισμός και η διατήρησή του εκ μέρους του καταλογιζομένου δεν συνιστούν προϋποθέσεις για την έκδοση απόφασης ανάκτησης. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, η ευθύνη του «δικαιούχου» είναι αυτοτελής έναντι των άλλων τυχόν συνυπόχρεων προσώπων.

11. Με τον δεύτερο και τον πέμπτο λόγο της κρινόμενης έφεσης, που πρέπει να εξεταστούν από κοινού, ο εκκαλών προβάλλει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ανακληθεί για λόγους επιείκειας, διότι βρίσκεται σε οικονομική αδυναμία να καταβάλλει το συνολικό καταλογισθέν σε βάρος του ποσό, λόγω των χαμηλών εισοδημάτων του, της απώλειας πελατείας που υπέστη εξαιτίας της υπαίτιας αθέτησης της συμφωνίας τους εκ μέρους του και των συσσωρευμένων χρεών του προς τον ΕΦΚΑ και το ΚΕΑΟ, καθώς επίσης και λόγω της οικογενειακής του κατάστασης, αφού είναι διαζευγμένος πατέρας ενός τέκνου ηλικίας σήμερα δέκα (10) ετών. Ο λόγος αυτός είναι απορριπτέος ως απaráδεκτος διότι δεν νοείται, σύμφωνα με τις εφαρμοστέες διατάξεις, η απαλλαγή του τελικού αποδέκτη κοινοτικής ενίσχυσης αποκλειστικά και μόνο για λόγους προσωπικής επιείκειας αναγόμενους στην οικονομική αδυναμία επιστροφής του καταλογισθέντος ποσού, δοθέντος ότι σε διαφορετική περίπτωση θα αναιρείτο η ενιαία εφαρμογή και η πρακτική αποτελεσματικότητα του κοινοτικού δικαίου (βλ. ΕλΣυν Ι Τμ. 461/2016, 2672, 2322, 1212/2014, 3156/2014).

12. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω πρέπει η ένδικη έφεση να απορριφθεί, να διαταχθεί η κατάπτωση υπέρ του Δημοσίου του καταβληθέντος παραβόλου ύψους 150,30 ευρώ και εκτιμωμένων των περιστάσεων να απαλλαγεί ο εκκαλών από τα δικαστικά έξοδα του Δημοσίου (αρ. 310 παρ. 1 και 314 παρ. 3 ν. 4700/2020).

Για τους λόγους αυτούς

Απορρίπτει την έφεση.

Διατάζει την κατάπτωση υπέρ του Δημοσίου του παραβόλου που κατατέθηκε για την άσκησή της έως του ποσού των 150,30 ευρώ και την επιστροφή του υπολοίπου, ποσού 4,47 ευρώ, στον εκκαλούντα.

Απαλλάσσει τον εκκαλούντα από τα δικαστικά έξοδα του Δημοσίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε σε τηλεδιάσκεψη στις 14 Απριλίου 2025.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΚΑΡΒΕΛΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο ακροατήριο του Δικαστηρίου στις

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ-ΕΛΙΣΑΒΕΤ ΚΟΥΛΟΥΜΠΙΝΗ

ΜΑΡΙΑ ΦΟΡΤΣΕΡΑ